

РОЗДІЛ 4 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'25:004.4

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.2.20>

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ІНСТРУМЕНТІВ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

RECENT TRENDS IN COMPUTER-ASSISTED TRANSLATION TOOLS

Криницька О.І.,*orcid.org/0000-0002-4624-7768**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства**Івано-Франківського національного медичного університету***Білічак О.І.,***orcid.org/0000-0002-0182-4891**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства**Івано-Франківського національного медичного університету***Шпільчак Л.Я.,***orcid.org/0000-0002-6144-2430**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства**Івано-Франківського національного медичного університету*

Стаття присвячена вивченню новітніх тенденцій у сфері CAT-інструментів, які дозволяють системам автоматизованого перекладу зберегти і збільшити сегмент їх використання на ринку перекладацьких послуг. У дослідженні проаналізовано виклики, що постають перед розробниками CAT-інструментів і впливають на затребуваність їх продукту, визначено напрямки розвитку CAT-інструментів та простежено стратегії, які використовуються для їх просування на ринку. На основі аналізу еволюції CAT-tools спрогнозовано перспективи їх розвитку.

Викликами для розробників CAT-інструментів стали поява машинного перекладу і штучного інтелекту, які пропонують перекладачеві швидкі й доступні рішення, і, відповідно, зміна ролі перекладача, який все частіше займається постредагуванням машинного перекладу. Ключовими напрямками розвитку програм автоматизованого перекладу є інтеграція у них штучного інтелекту та нейронного машинного перекладу, вдосконалення інтерфейсу користувача, створення функцій хмарної співпраці для обслуговування проєктів корпоративного рівня тощо. Зокрема, інтеграція машинного перекладу та штучного інтелекту в CAT-інструменти прискорює виконання рутинних функцій і дозволяє перекладачеві працювати в межах замкненої системи, що гарантує конфіденційність і безпеку даних. Розвиток хмарної платформи CAT-інструментів забезпечує безперебійну співпрацю між учасниками процесу перекладу. Інсталювані версії програм автоматизованого перекладу стають другорядними. Однією з маркетингових стратегій компаній-розробників технологій автоматизованого перекладу є програми академічного партнерства, що дають змогу безкоштовно ознайомити зі своїм продуктом студентів перекладацьких спеціальностей, щоб у майбутньому за рахунок них розширити базу своїх клієнтів.

Результати аналізу сучасних тенденцій розвитку CAT-інструментів дають підстави припустити, що в перспективі вони зберігатимуть статус ключового елемента професійної діяльності перекладача, водночас зазнаючи еволюції. Очікується, що подальший розвиток цих систем буде спрямований на глибшу інтеграцію зі штучним інтелектом, посилення орієнтації на процес постредагування та забезпечення якості перекладу, а також на розширення можливостей роботи в хмарному середовищі. З розвитком автоматизації людський фактор у перекладі стане ще важливішим, тому CAT-інструменти у майбутньому розроблятимуться як інструменти, що підтримують креативність та прийняття рішень.

Ключові слова: CAT-інструменти, автоматизований переклад, RWS Trados Studio, академічне партнерство, штучний інтелект, нейронний машинний переклад.

The article is devoted to studying the latest trends in CAT tools, which allow automated translation systems to maintain and increase their market share in the translation services market. The study analyses the challenges faced by CAT tool developers that affect the demand for their products, identifies the main directions of CAT tool evolution, and traces the strategies used to promote them on the market. Based on an analysis of the current stage of CAT tool evolution, an attempt is made to predict their development prospects.

The challenges for CAT tool developers have been the emergence of machine translation and artificial intelligence, which offer translators fast and affordable solutions, and, accordingly, a change in the role of the translator, who is increasingly engaged in post-editing machine translation. The key areas of development for automated translation software are the integration of artificial intelligence and neural machine translation, improvement of the user interface, creation of cloud collaboration features for corporate-level projects, etc. In particular, the integration of machine translation and artificial intelligence into CAT tools speeds up the performance of routine functions and allows translators to work within a closed system, which guarantees data confidentiality and security. The development of a cloud platform for CAT tools ensures seamless collaboration between participants in the translation process. Installed versions of automated translation software are becoming secondary. One of the marketing strategies of companies developing automated translation technologies is academic partnership programmes, which allow them to familiarise translation students with their product free of charge in order to expand their customer base in the future.

The results of the analysis of current trends in the development of CAT tools suggest that in the future they will retain their status as a key element of professional translation activity, while undergoing constant evolution. It is expected that the further development of these systems will be aimed at deeper integration with artificial intelligence, a stronger focus on post-editing and quality assurance, and expanded capabilities for working in a cloud environment. With the advancement of automation, the human factor in translation will become even more significant; therefore, future CAT tools will be designed as instruments that support creativity and decision-making.

Key words: CAT tools, computer-assisted translation, RWS Trados Studio, Academic Partner, artificial intelligence, neural machine translation.

Постановка проблеми. В основі використання інструментів автоматизованого перекладу (CAT-tools) лежить трансформація професії перекладача. Щоб бути конкурентоздатним, перекладач повинен використовувати програми, призначені для виконання перекладу та супутніх завдань, як-от попередня обробка файлів, власне переклад, створення та форматування кінцевих файлів, а також перевірка якості. З появою машинного перекладу і штучного інтелекту, які пропонують перекладачеві швидкі й доступні рішення, CAT-tools змушені еволюціонувати, щоб відповідати новій реальності.

Аналіз останніх досліджень. Використання CAT-tools є об'єктом різнопланових наукових досліджень, що підкреслює їх вагомий роль у забезпеченні ефективності та якості перекладів. Українські вчені О. Требик, А. Полторацька, А. Капітон [1], О. Ясинецька [2] наголошують на важливості інтеграції CAT-інструментів в освітні програми, що сприяє розвитку практичних навичок студентів. Т. Процишин досліджує використання CAT-інструментів у формуванні технологічної компетенції майбутніх перекладачів: аналізує виклики, що стоять перед ними, їх перспективи та освітню інтеграцію [3]. Л. Івашкевич та Р. Залужний описують всі етапи перекладацького процесу з використанням CAT-систем й окреслюють завдання і труднощі, що постають перед перекладачем на кожному з них [4]. Серед закордонних дослідників Y. Wang вивчає комп'ютерні засоби перекладу з точки зору впливу технологій на перекладача-людину та якість перекладу [5]. X. Zhang, Y. Zhou, & L. Bai описують інноваційні методи інтеграції пам'яті перекладу та засобів автоматизованого перекладу для покращення інтелектуальної підтримки в процесах перекладу

людиною [6]. Нові можливості й обмеження CAT-технологій активно обговорюються на спеціалізованих форумах та інтернет-платформах [7; 8]. *Зважаючи на значний інтерес науковців та перекладачів до CAT-інструментів, важливо, на нашу думку, розглянути основні тенденції їх розвитку й окреслити перспективи їх використання у майбутньому.*

Мета статті – дослідити новітні тенденції у сфері CAT-інструментів, які дозволяють системам автоматизованого перекладу зберегти і збільшити свій сегмент використання на ринку перекладацьких послуг, та на їх основі спрогнозувати перспективи розвитку CAT.

Визначена мета передбачає постановку таких **основних завдань**:

- проаналізувати проблеми і виклики, що стоять перед розробниками CAT-інструментів і впливають на затребуваність їх продукту;
- визначити основні напрямки еволюції CAT-інструментів;
- простежити стратегії, які використовують компанії-виробники програмного забезпечення для автоматизованого перекладу для просування на ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майбутнє CAT-tools великою мірою залежить від здатності інструментів CAT адаптуватися до технологічних вимог та потреб користувачів. Сьогодні відбувається оновлення ринку CAT-tools: деякі CAT-інструменти виходять з ужитку через невідповідність сучасному режиму роботи перекладачів. Наприклад, такі інструменти, як *IBM Translation Manager*, *Wordfast Classic*, *MetaTaxis*, *Déjà Vu (від Atril)*, *Across*, втратили популярність і частину ринку через застарілий або надто складний інтерфейс користувача, відсутність функцій хмарної співпраці,

неможливість інтеграції штучного інтелекту та нейронного машинного перекладу, обмежену підтримку сучасних форматів файлів, негнучкі моделі ліцензування тощо. Водночас компанії *Trados Studio*, *memoQ*, *Smartcat*, *Phrase*, *XTM Cloud* входять в п'ятірку лідерів неофіційного рейтингу CAT-інструментів через свій широкий і надійний функціонал, високий рівень автоматизації за допомогою машинного перекладу та штучного інтелекту і здатність обслуговувати проекти корпоративного рівня [7].

Аналіз показує, що вбудова штучного інтелекту (ШІ) у CAT-інструменти і прогрес у галузі нейронного машинного перекладу (НМП) є ключовими факторами успіху компаній-розробників програм автоматизованого перекладу. Як зазначає Т. Процишин, майбутній розвиток систем CAT передбачає інтеграцію штучного інтелекту, вдосконалення користувацьких інтерфейсів, автоматизацію управління проектами та створення більш зручних для користувачів програм [3, с. 135]. Можна передбачити, що CAT-інструменти продовжуватимуть інтегрувати технології ШІ – машинне навчання та обробка природної мови, для підвищення якості перекладу, автоматизації рутинних завдань та поліпшення користувацького досвіду. Вважається, що «функції на базі ШІ, як-от інтелектуальні пропозиції-підказки, автоматична ідентифікація термінології та розширені можливості перевірки якості, стануть більш поширеними» [9]. Наприклад, деякі CAT-tool вже сьогодні можуть проаналізувати текстові корпуси (як-от технічні документи чи інструкції), визначити потенційні терміни на основі частоти вживання або релевантності для конкретної галузі, відфільтрувати та посортувати терміни за важливістю або релевантністю та експортувати їх у глосарії або термінологічні бази даних. А в майбутньому вони будуть робити це ще більш досконало. До того ж, «НМП продовжуватиме розвиватися, забезпечуючи більш точні та плавні переклади. CAT-інструменти інтегруватимуть більш досконалі моделі НМП, що дозволить перекладачам використовувати переваги машинного перекладу, зберігаючи контроль над кінцевим результатом за допомогою постредагування» [9].

Як бачимо, за останні три десятиліття інструменти CAT еволюціонували від простих систем пам'яті перекладів до складних екосистем, що інтегрують управління термінологією, координацію проектів, забезпечення якості, а останнім часом – і штучний інтелект. Сьогодні вони роблять набагато більше, ніж просто зберігають

і витягують з пам'яті перекладу фрагменти тексту – вони вчаться у перекладача, передбачають його лінгвістичний вибір та співпрацюють з ним так, як раніше було важко уявити. Однак цей прогрес має дві сторони. З одного боку, інструменти CAT революціонізували робочі процеси перекладу: вони підвищують узгодженість, прискорюють процес перекладу та дозволяють перекладачам великих корпорацій співпрацювати в режимі реального часу через такі платформи, як *Trados Team* або *memoQWeb*. З іншого боку, вони ставлять під сумнів уявлення про те, що означає «перекладати». Коли штучний інтелект і нейронний машинний переклад інтегруються в середовища CAT, завдання перекладача змінюється – від творця до редактора, від автора до оцінювача. Постредагування машинного перекладу стає стандартом. На нашу думку, у майбутньому перекладачі все частіше будуть виправляти тексти, створені штучним інтелектом, а не перекладати з нуля. Це стосується навіть контенту т.зв. «високого ризику», як-от медична чи юридична документація. Гібридні робочі процеси, в яких поєднані штучний інтелект, людина та CAT-інструменти, стають нормою. Штучний інтелект не замінить людського перекладача, але він змінить характер його взаємодії з текстом. Вчені вважають, що передбачуване введення тексту, адаптивний машинний переклад та автоматична оцінка якості стануть стандартними функціями CAT-інструментів – не як заміна людського мислення, а як системи когнітивної підтримки [5]. З розвитком автоматизації людський фактор у перекладі стане ще важливішим: «перекладачі залишаться незамінними в контекстуальному аналізі тексту, особливо в тих сферах, де автоматизація не може забезпечити належної якості» [3, с. 141]. Розуміння культурного контексту, етична відповідальність та відчуття стилю перекладача завжди будуть затребувані. Тому CAT-інструменти у майбутньому розроблятимуться не лише для ефективності, а й для розширення можливостей, як засоби, що підтримують креативність та прийняття рішень, а не обмежують їх.

Крім того, інтеграція машинного перекладу та штучного інтелекту в інструменти автоматизованого перекладу дозволяє перекладачеві працювати в межах однієї замкненої системи, що важливо для замовників, які дбають про конфіденційність. Це ще одна причина, чому CAT-інструменти залишаться в майбутньому, а не будуть витіснені програмами машинного перекладу чи штучного інтелекту. Адже якщо

перекладач дає запит, наприклад, у ChatGPT, то невідомо, як і ким цей документ буде далі оброблятися. А якщо робота над документом ведеться в межах однієї замкненої системи – CAT-інструмента, тоді клієнти більше довірятимуть такому постачальнику, який, хоч і використовує штучний інтелект, але ці дані не виходять із серверів компанії.

Іншим важливим чинником успіху компаній-розробників CAT-tools на ринку є наявність хмарного сервісу. Передбачається, що хмарні CAT-інструменти ставатимуть дедалі популярнішими, забезпечуючи безперебійну співпрацю між перекладачами, редакторами та учасниками проєкту. Синхронізація в режимі реального часу та миттєвий обмін інформацією покращать командну роботу та оптимізують управління проєктами, незалежно від географічного розташування [9]. У поєднанні з інтеграцією машинного перекладу та штучного інтелекту розвиток хмарної платформи CAT-інструментів є ключовим для їх конкурентоздатності на ринку: перекладач створює обліковий запис і одразу працює на сервері цієї програми. За словами перекладачів, така тенденція вже давно спостерігається: *“Компанія надсилає мені пакет документів для перекладу на хмарному сервісі. Але вони не надсилають мені файл, а лише лінк. Тоді я відкриваю груповий проєкт у Trados і перекладаю файл прямо на їхньому сервері – тож фізичного файла у мене не зберігається”* [10]. Так само деякі компанії не бажають ділитися файлами пам'яті перекладів або термінологічними базами, і хмарний сервіс CAT-інструментів забезпечує використання їх перекладачами без необхідності надсилання, що гарантує при цьому безпеку та конфіденційність даних [6]. Тож інсталювані версії програм автоматизованого перекладу відходять на другий план. Серед переваг онлайн-програм автоматизованого перекладу дослідники наводять також такі: можна працювати за допомогою браузера з будь-якого середовища та пристрою з підключенням до інтернету; переклад зберігається в реальному часі, тому ймовірність втрати даних нижча; простіше організувати одночасну роботу кількох перекладачів над одним проєктом; своєчасні оновлення та виправлення [4, с. 655].

Перелічені тенденції вказують на вектор розвитку CAT-інструментів, який визначається прогресом у галузі штучного інтелекту та зростанням ролі кооперації та зв'язку між учасниками процесу перекладу.

Однією з найновіших стратегій, які використовують компанії-виробники програмного

забезпечення для автоматизованого перекладу для популяризації продукту компанії і просування його на ринку, є програми академічного партнерства. На нашу думку, у такий спосіб компанії ознайомлюють зі своїм продуктом студентів перекладацьких спеціальностей, які є потенційними користувачами CAT-програм, щоб у майбутньому розширити базу своїх клієнтів.

Зокрема, програма *RWS Campus* – це ініціатива компанії RWS (розробника *Trados*) з підтримки університетів та навчальних закладів, яка передбачає безкоштовні або пільгові ліцензії Trados Studio з навчальною метою, доступ до хмарних платформ для спільної роботи (Trados Team), навчання викладачів, гостьові лекції та академічні ресурси, офіційне визнання навчального закладу академічним партнером RWS (що важливо для процедури отримання ним ліцензії на провадження освітньої діяльності). Це дає студентам практичний досвід роботи з CAT-інструментом, що відповідає галузевим стандартам, допомагає підготуватися до фрілансу, стажування або роботи в галузі перекладу та локалізації. Так, хмарна платформа Trados Team для організації навчального процесу дозволяє студентам працювати в режимі реального часу над спільними перекладацькими проєктами. Це сприяє розвитку навичок командної роботи, оскільки студенти вчаться ефективно взаємодіяти, виконуючи різні ролі, включаючи перекладача, редактора або менеджера проєкту. Використання таких платформ дозволяє моделювати реальні умови роботи, краще готуючи студентів до викликів сучасної професійної діяльності [1, с. 63; 2, с. 181].

Така підтримка з боку компанії надається безкоштовно навчальним закладам для некомерційного використання з жовтня 2021 року, тож можна кваліфікувати цей крок як адаптацію до нових реалій та боротьбу за клієнта в умовах зміни ролі перекладача з появою штучного інтелекту та машинного перекладу. Академічними партнерами Trados, згідно з інформацією на сайті компанії, зараз є 72 навчальні заклади з усього світу (з них 14 закладів вищої освіти України), і їхня кількість постійно зростає.

Схожі програми академічного партнерства для підтримки освіти в галузі перекладу та локалізації пропонують і інші великі компанії-постачальники інструментів комп'ютерного перекладу: *memoQ*, *Phrase*, *Wordfast* тощо. Тож під час вивчення курсу автоматизованого перекладу студенти можуть ознайомитись із доступними CAT-програмами і «мають можливість підібрати найзручніші для своєї майбутньої роботи

сервіси» [1, с. 61]. Відсутність програми академічного партнерства у CAT-інструмента робить його аутсайдером освітнього процесу і, як наслідок, зменшує шанси його використання перекладачами у майбутньому.

Висновки. Серед основних викликів, що постали перед розробниками інструментів автоматизованого перекладу, є поява технологій машинного перекладу та штучного інтелекту, які пропонують перекладачам швидкі та економічні рішення. Це, у свою чергу, зумовило трансформацію професійної ролі перекладача, який дедалі частіше виконує функції постредагування машинного перекладу. Ключові вектори розвитку сучасних CAT-інструментів визначаються інтеграцією технологій штучного інтелекту та нейронного машинного перекладу, розробленням функціональних можливостей для хмарної співпраці та підтримкою проєктів корпоративного рівня. Зокрема, впровадження компонентів машинного перекладу й елементів штучного інтелекту в структуру CAT-систем сприяє автоматизації рутинних процесів і забезпечує можливість роботи в межах замкненого середовища, що гарантує конфіденційність та безпеку даних. Подальший розвиток хмарних платформ автоматизованого перекладу сприяє підвищенню ефективності комунікації та співпраці між усіма учасниками перекладацького процесу, тоді як інсталювані локальні версії програм поступово втрачають своє значення. Одним із важливих напрямів маркетингової діяльності компаній-розробників технологій автоматизованого перекладу є впровадження програм академічного партнерства. Такі ініціативи надають мож-

ливість безкоштовного або пільгового ознайомлення студентів перекладацьких спеціальностей з інструментами CAT, що сприяє розширенню бази користувачів у майбутньому.

Проаналізувавши сучасні тенденції розвитку CAT-інструментів, можемо стверджувати, що вони залишатимуться незамінним інструментарієм перекладачів, але постійно зазнаватимуть змін: стануть ще більш інтегрованими з ІІІ, більш орієнтованими на постредагування та забезпечення якості перекладу та на роботу онлайн, у хмарному сервері програми автоматизованого перекладу. Із подальшим розвитком автоматизації роль людини в перекладацькому процесі лише зростатиме, тож майбутні CAT-інструменти розроблятимуться як засоби, покликані сприяти креативності перекладача та підтримувати процес ухвалення рішень.

Перспективи дослідження передбачають міждисциплінарний підхід, що поєднує лінгвістику, комп'ютерні науки та когнітивні студії і спрямований на осмислення ролі перекладача-людини у гібридному перекладацькому процесі, розроблення об'єктивних критеріїв автоматизованої оцінки якості та вивчення того, як ІІІ може підтримувати людину в ухваленні перекладацьких рішень. Крім того, науковий інтерес можуть становити аналіз механізмів захисту даних, що використовуються в хмарних CAT-інструментах, та оцінка рівня довіри користувачів і замовників до таких платформ, а також вивчення процесів інтеграції CAT-інструментів із системами управління контентом, локалізаційними платформами та термінологічними базами для формування єдиного перекладацького середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Требик О., Полторацька А., Капітон А. CAT-інструменти та їх місце у структурі підготовки майбутніх перекладачів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2023. Випуск 1(6). С. 57–63 DOI:10.32689/maup.philol.2023.1.9
2. Ясинецька О.А. Навчання майбутніх перекладачів роботі з CAT-інструментами. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 84. Том 2. 2025 С. 178–181. DOI:https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.35
3. Protsyshyn T.Yu. The use of cat tools in developing technological competence of future translators: challenges, prospects, and educational integration. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 82. Том 2. 2025 С. 135–141. DOI:https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.24
4. Івашкевич Л.С., Залужний Р.Г. Перекладацький процес і інструменти його забезпечення. *Молодий вчений*. 2020. №4 (80). С. 651–656). DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-135
5. Wang Y. The impact of technology on human translators and translation quality: A study on machine translation and computer-assisted translation tools. *English Linguistics Research*. 2024. Vol. 13 (№1). С.19–38. DOI:10.5430/elr.v13n1p19
6. Zhang X., Zhou Y., & Bai L. Innovative methods for integrating translation memory and CAT tools: Enhancing intelligent support in human translation processes. *Applied and Computational Engineering*. 2024. Vol. 90 (№1). С.1–7. DOI:10.54254/2755-2721/90/2024MELB0054
7. Computer Assisted Translation Tool Market Signals 2025: Top Indicators and Benchmarks. URL: https://www.linkedin.com/pulse/computer-assisted-translation-tool-market-signals-2025-iohbe/

8. Wolff R. The 8 best CAT tools you should consider for your localization team. URL:<https://lokalise.com/blog/best-cat-tools/>
9. The Revolution of Computer-Assisted Translation Tools. *Future trans*. 2023. URL:<https://future-trans.com/the-revolution-of-computer-assisted-translation-tools/>
10. Probst A. How to translate in SDL Trados Studio (Freelance Translator). 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PiviSKb50k8>

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025
Дата публікації: 30.12.2025